

УДК 159.9:37.015

СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ

Федоренко Л.П., аспірант кафедри загальної
і соціальної психології та психотерапії

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті висвітлено наукові підходи до проблеми чинників професійного самовизначення старшокласників. Здійснено аналіз результатів дослідження соціальних чинників професійного самовизначення старшокласників сільських шкіл.

Ключові слова: професійне самовизначення, соціальні чинники професійного самовизначення, професійна перспектива, мотиви вибору професії.

Федоренко Л.П. СОЦИАЛЬНЫЕ ФАКТОРЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО САМООПРЕДЕЛЕНИЯ СТАРШЕКЛАССНИКОВ СЕЛЬСКИХ ШКОЛ

В статье представлены научные подходы к проблеме факторов профессионального самоопределения старшекласников. Осуществлен анализ результатов исследования социальных факторов профессионального самоопределения старшекласников сельских школ.

Ключевые слова: профессиональное самоопределение, социальные факторы профессионального самоопределения, профессиональная перспектива, мотивы выбора профессии.

Fedorenko L.P. SOCIAL FACTORS OF PROFESSIONAL SELF-DEFINITION OF SENIOR PUPILS IN VILLAGE SCHOOLS

The article deals with the scientific approaches to the problem of factors of professional self-determination of senior pupils. The analysis of research results was performed regarding social factors of professional self-determination of senior pupils in village schools.

Key words: professional self-determination, social factors of professional self-determination, professional perspective, motives for choosing a profession.

Постановка проблеми. Соціально-економічні зміни, що відбуваються впродовж останніх років у суспільстві, зумовили потребу перегляду підходів до вирішення багатьох психолого-педагогічних проблем загальноосвітньої школи, зокрема підготовки старшокласників до професійного самовизначення. Особливої уваги потребує ця підготовка у сільських школах. Очевидно, що чинники, які зумовлюють професійне самовизначення сільського школяра, будуть мати свою специфіку через соціальні й економічні особливості сільського життя. З'ясування особливостей сільського освітнього середовища, його впливу на професійне самовизначення старшокласників дасть змогу виявити основні труднощі цього процесу та намітити шляхи їх усунення. Актуальність дослідження визначається також необхідністю наукових розробок, присвячених проблемі професійного самовизначення старшокласників сільських шкіл в умовах розвитку сучасної української школи.

Аналіз досліджень та публікацій за обраною проблемою. Професійне самовизначення старшокласників є полімотивованим феноменом, який зумовлюється низкою чинників. Приступимо до аналізу робіт, присвячених основним чинникам вибору старшокласниками професії, які характери-

зують ситуацію їхнього професійного самовизначення та якість професійних планів.

О.І. Зеліченко і О.Г. Шмельов виділили систему зовнішніх і внутрішніх мотиваційних чинників професійного вибору. До зовнішніх чинників вони віднесли: 1. Тиск: рекомендація, поради, вказівки з боку інших людей, а також приклади героїв кіно, літературних персонажів і ін.; вимоги об'єктивного характеру (служба в армії, матеріальне становище сім'ї тощо); індивідуальні об'єктивні обставини (стан здоров'я, здібності тощо). 2. Тяжіння – відштовхування: приклади, що подаються безпосереднім оточенням людини, іншими людьми; звичайні еталони соціального успіху (мода, престиж, забобони). 3. Інерція: стереотипи наявних соціальних ролей (сімейні, членство в неформальних групах); звичні заняття (що виникли під впливом шкільних предметів, захоплень).

До *внутрішніх* мотиваційних чинників належать: 1. Власні мотиваційні чинники професії: предмет праці; процес праці (привабливий–непривабливий, естетичні аспекти, різноманітність–одноманітність діяльності, детермінованість–випадковість успіху, трудомісткість роботи, індивідуальна–колективна праця, можливість розвитку людини в цій праці); результати праці. 2. Умови праці: фізичні (кліматичні, дина-

мічні характеристики роботи); територіально-географічні (близькість розташування, необхідність роз'їздів); організаційні умови (самостійність–підпорядкованість, об'єктивність–суб'єктивність в оцінці праці); соціальні умови (трудність–легкість отримання професійної освіти, можливість подальшого працевлаштування; надійність положення працівника; вільний– обмежений режим; соціальний мікроклімат. 3. Можливості для реалізації позапрофесійних цілей: можливості для громадської роботи; для досягнення бажаного соціального стану; для створення матеріального благополуччя; для відпочинку і розваг; для збереження і зміцнення здоров'я; для психічного самозбереження і розвитку; для спілкування [8].

Найбільш відомою є модель чинників вибору професії Є.О. Клімова, який вказував на те, що, обираючи професію, старшокласник має враховувати, що він хоче (свої бажання), що він може (свої здібності) і що потрібно (у нашому розумінні – потреби ринку). Автор пропонує таку модель основних чинників, які враховує школяр, обираючи професію: 1) врахування своїх схильностей; 2) врахування здібностей, зовнішніх і внутрішніх можливостей; 3) врахування престижності обраної професії; 4) врахування інформованості про неї; 5) врахування позиції батьків; 6) врахування позиції однокласників, друзів і однолітків; 7) врахування потреб виробництва («ринку»); 8) наявність певної програми дій щодо вибору та досягнення професійних цілей – з особистою професійною перспективою [3].

С.В. Фролова у своїх дослідженнях конкретизує та розводить поняття чинники і умови, які впливають на процес професійного самовизначення старшокласників. Вона виокремлює такі чинники (престиж професії, рівень оплати праці спеціаліста в цій сфері, положення професії на ринку праці і затребуваність цієї професії в сучасних умовах, можливість отримання допомоги в навчанні, зокрема і матеріальної, розташування обраного навчального закладу, предмет і умови праці, думки оточуючих значущих людей, засоби масової інформації, соціально-економічні умови) і умови (особистісна зрілість, адекватність самооцінки здібностей та інтересів для оволодіння майбутньою професією, ступінь повноти уявлень про зміст майбутньої професійної діяльності, психолого-педагогічний супровід формування професійного самовизначення старшокласника). Досліджуючи проблему детермінації професійного самовизначення старшокласників, авторка дійшла висновку, що у більш молодшому віці

школярі під час вибору свого професійного шляху більше прислухаються до думки оточуючих їх однолітків і вчителів, але менше – до думки батьків. З віком вплив оточуючих людей на учнів під час вибору професії зменшується, і 16–17-річні виявляють ще більшу самостійність і усвідомленість у цьому питанні, ніж 14–15-річні. Вибір професії зумовлений ще й гендерними особливостями, що проявляються в тому, що дівчата проявляють більшу активність, ніж юнаки. Загалом дівчата більш гнучкі у професійному самовизначенні, більше пристосовані до оточуючих їх соціально-економічних умов, ніж юнаки [7].

На думку Є.В. Ніз'євої, на особливості процесу професійного самовизначення сучасних старшокласників безпосередньо впливають дві основні групи чинників. Перша група – особистісні характеристики, суб'єктивні уявлення про світ професій, про «образ фахівця» і про себе. Друга (соціальні чинники) – мода, престиж, школа (вплив вчителів та оціночної системи), референтна група (друзі, однолітки), сім'я, а також ЗМІ, Інтернет [5].

Теоретичний аналіз чинників детермінації професійного самовизначення особистості дав змогу Р.В. Мотрук представити ґрунтовну та деталізовану систему, у якій всі чинники поділено на дві групи. До перших (суб'єктивних) відносяться такі чинники: а) психофізіологічні: генетичні задатки, статеві, вікові особливості організму, тілесна конституція; б) ціннісно-мотиваційні: інтереси, бажання, нахили, життєві цілі, перспективи, плани, соціальні установки, ціннісні орієнтації, потреба в самоактуалізації тощо; в) рефлексивно-феноменологічні: еґо-ідентичність, самоприйняття, самоповага, самооцінка, образ Я, рівень домагань; г) ортобіотичні: стресостійкість, фрустраційна толерантність, внутрішня картина здоров'я; г) психодинамічні: психологічний захист, копінг-поведінка, особливості морально-вольової саморегуляції тощо. До інших (об'єктивних) чинників належать: а) економічні та соціально-політичні: ситуація в суспільстві, стан ринку та попит на професії, рівень заробітної плати; б) соціально-педагогічні: інститути соціалізації (сім'я, дитячий садок, школа, ВНЗ тощо); в) соціо- (зокрема, етно-) культурні: звичаї, традиції, менталітет, фольклор тощо; г) екологічні: стан природного середовища, умови і режим праці; г) інтерактивно-символічні: престиж, імідж, соціальний статус, мода, реклама. Р.В. Мотрук вдалося встановити, що кореляція етнопсихологічних та етнокультурних чинників традиційної ментальності спільноти опосередковано

впливає і на професійне самовизначення особистості [4].

Для нашого дослідження надзвичайно важливі наукові роботи, які вказують на особливості професійного самовизначення старшокласників сільських шкіл (О.М. Букреева, Г.В. Люлька, Л.В. Повалій), хоча цих робіт мало. Цікавим нам видається дослідження Л.В. Повалій, у якому констатується, що найважливішим соціальним інститутом, який здійснює суттєвий вплив на формування професійного самовизначення дитини, є сім'я. Своєю чергою цей вплив залежить від конкретних соціально-демографічних умов. Специфічний вплив здійснюється саме у сільських родинах, оскільки сучасна сільська родина внаслідок несприятливих для неї соціально-економічних реалій опинилася в нетиповому становищі стосовно виховання дітей і не може самостійно спрямувати дитину на правильний професійний вибір. Однією з причин цього є те, що економічна ситуація відкинула більшість сімей за межу малозабезпеченості. Через неможливість знайти роботу в сільській місцевості, що забезпечувала б гідне проживання родини, багато батьків втрачають впевненість у собі та в завтрашньому дні. Внаслідок цього вплив на формування професійного самовизначення дитини буде досить специфічним [6].

Специфічними характеристиками сільського середовища є: наявність розгалуженої мережі родинної і сусідської взаємодопомоги, дружньої підтримки та традицій безкорисливої допомоги рідним і близьким, особливо у сфері освіти дітей; низький рівень правової свідомості (професійну орієнтацію зумовлюють переважно сімейні цінності); наявність дефіциту відповідальності у дитини за власне благополуччя; пасивність у досягненні поставлених цілей, що породжує безперспективність, сприйняття дискомфорту (матеріального і психолого-педагогічного) як норми життя, безініціативність, споживацькі тенденції у взаєминах дітей з батьками; відсутність культурно-освітніх центрів (вузів, театрів, музеїв тощо); регулярне виконання учнями сільськогосподарських робіт впродовж всього періоду навчання в школі, що формує звичку працювати, бути турботливим господарем землі. У сільських школярів більше об'єктивних реальних умов для засвоєння професійної сімейної традиції, виховання спадкоємців трудових династій, продовжувачів справи своїх батьків.

Метою статті є висвітлення результатів дослідження особливостей впливу соціальних чинників на професійне самовизначення старшокласників сільських шкіл.

Виклад основного матеріалу. Наше дослідження проводилося на базі сільських шкіл Хмельницької та Івано-Франківської областей. Дослідженням було охоплено 125 учнів 9-х, 10-х та 11-х класів.

Приступимо до аналізу результатів дослідження, отриманих за допомогою авторської анкети, яка була спрямована на з'ясування особливостей соціальних чинників професійного самовизначення старшокласників сільських шкіл. За результатами проведеного нами опитування, 36% старшокласників стверджують, що, обираючи професію, вони зверталися за допомогою до батьків, однак лише 10% дев'ятикласників, 12,9% десятикласників і 17% одинадцятикласників заявляють, що вони справді оберуть свою професію за наполяганнями своїх батьків (див. табл. 1).

Незначний відсоток старшокласників вказує на те, що професія, яку вони обирають, буде продовженням їхньої династії, сімейної справи, зокрема, 8% дев'ятикласників, 5% десятикласників і так само 5% одинадцятикласників заявляють, що вони мають продовжити сімейну традицію. Серед професій, які є традиційними у цій місцевості, старшокласники найчастіше називають такі: повар, учитель, лікар, землероб.

Аналіз результатів дослідження, представлених у таблиці 1, вказує на те, що серед соціальних чинників, які визначають особливості професійного самовизначення старшокласників, вплив батьків має надзвичайно важливе значення для сільських школярів. Окрім того, від 9-х до 11-х класів роль цього чинника (який об'єднує задоволення бажання батьків та підтримку сімейної традиції) зростає і вже в 10-х та 11-х класах за значущістю посідає перше рангове місце.

Учні 9-х класів вказують на те, що значний вплив на вибір професії здійснюють друзі, однокласники. Однак роль однолітків у професійному самовизначенні школярів до 11-х класів зменшується (учні 9-х класів – 18%; учні 10-х класів – 17,3%, учні 11-х класів – 16,2%), хоча у цих класах цей чинник все ж таки посідає друге рангове місце.

На додаткове запитання: «Чи є у вас друзі, які мають намір вибрати ту ж професію, що і ви?» 36% старшокласників відповіли ствердно.

Значний вплив на вибір професії старшокласниками здійснюють вчителі (у всіх класах третє рангове місце), однак до 11-х класів вплив вчителів на професійне самовизначення школярів зменшується (учні 9-х класів – 13,6%; учні 10-х класів – 12,5%, учні 11-х класів – 12,4%).

Ще один важливий чинник – вплив фахівців. Так, зважають на рекомендацію фахівців (психологів та інших спеціалістів) у 9-х класах – 10% школярів, у 10-х класах – 10,6%, учні 11-х класів – 10%.

Однак більш детальне вивчення думки школярів вказує на розходження і внутрішню неузгодженість між тим, що хоче школяр і що йому рекомендують психологи, вчителі-предметники. Так, 6% дев'ятикласників, 22% десятикласників і 21% одинадцятикласників вказують на те, що фахівці радять їм обрати професію, яка власне їм не подобається. Отримані результати примушують задуматися, наскільки школярі знають себе і спроможні співвіднести свої бажання з можливостями.

Цікавою тут є деталізація відповідей школярів, які прислухалися до порад фахівців, вчителів і батьків та все-таки змінили під їхнім впливом підхід до вибору професії. Так, певна кількість дітей вважають, що вони мали свій вибір, але їх переконали обрати професію, про яку вони раніше навіть не думали. Зокрема, показовим є перелік професій, від яких частіше відмовляють батьки та спеціалісти. Це такі професії: пілот, татуїровник, флорист, поет (обґрунтування такі: «...ризиковані професії», «...це взагалі не професії», «... вони не дають матеріальних статків»). Окрім цього, батьки часто відмовляли і від сільськогосподарських та робітничих професій, таких як: кухар, слюсар, механік, що вказує на небажання батьків, щоб їхні діти обирали традиційні професії сім'ї, бо, як вони вважають, «... це важка фізична праця», «...бажають своїм дітям кращої долі».

Опитування виявило старшокласників, які усвідомлюють, що з різних причин (здоров'я, статі, певних особливостей) вони не можуть обрати омріяні професії (вчитель фізкультури, військовий, поліцейський, пілот, стюардеса, моряк, акторка), але не хочуть зраджувати своїй мрії і будуть працювати ким завгодно, тільки б у цій сфері. У 9-му класі таких школярів аж 22%, але до 11-го класу кількість їх зменшується (лише 11%).

Вибір професії пов'язують власне з процесом навчання і успіхами з певних предметів у 9-х класах 11% школярів, у 10-х класах – 7%, у 11-х класах – 10% старшокласників.

Позашкільна робота визначила вибір професії лише 8,1% дев'ятикласників (8,7% десятикласників та 8,6% одинадцятикласників).

Додаткове опитування показало, що лише 35,3% школярів вважають, що навчання в школі впливає на розвиток інтересу до професії, 33% стверджують, що воно ніяк не впливає, 25% школярів важко відповісти на це запитання, а 6,7% вказують на те, що саме навчання формує негативне ставлення до професії. Вочевидь, дається взнаки реальний стан викладання у сільських школах, зокрема, домінування традиційних підходів до навчання дітей, хоча сьогодення вимагає перегляду вчителями методів викладання.

Нами виявлено певну особливість школярів сільських шкіл, яка вказує на таку проблему професійного самовизначення старшокласників, як нездатність певної кількості старшокласників співвіднести свої

Таблиця 1

Соціальні чинники професійного самовизначення школярів сільських шкіл

Чинники / учні класів	учні 9-х класів (%)	учні 10-х класів (%)	учні 11-х класів (%)
Бажання батьків	10	12,9	17
Сімейна традиція	8	5	5
Товариші, однолітки	18	17,3	16
Вплив вчителя	13,6	12,5	12,4
Рекомендації фахівців	10	10,6	10
Успішне засвоєння шкільних предметів	11	7	10
Позашкільна робота	8,1	8,7	8,6
Герої кінофільмів	6	6	3,6
Художня література	3	3	4
Представники професій	3	4	3,7
Засоби масової інформації	4	3,5	3,7
Випадкові соціальні чинники (лікарем, бо хворіють близькі)	1,3	2	2
Випадкові соціальні чинники (юристом, щоб помститися)	1	2,5	2
Випадкові соціальні чинники (щоб бути захищеним, щоб мене поважали і боялися)	3	5	2

бажання і можливості. Так, 47,6% старшокласників вважають, що їм важко даються шкільні дисципліни, які важливі для здобуття обраної ними майбутньої професії. Разом з тим додатково займаються в гуртках, секціях, працюють з репетиторами лише 34,2% школярів у зв'язку з відсутністю таких у школі, або, як вважають діти, у зв'язку з відсутністю такої потреби.

Книги та художня література здійснюють незначний вплив на вибір школярами професії. Зокрема, лише 3% дев'ятикласників і майже стільки учнів у 10-х та 11-х класах (див. табл. 1) вважають, що їхній вибір професії зумовлений саме засобами художньої літератури. Це такі професії, як: поліцейський, слідчий, журналіст, учитель, лікар, медсестра, музикант, юрист, космонавт і психолог. Вплив на вибір професії цих школярів здійснювали переважно такі жанри: детективи, пригодницька література, фантастика, історичні твори, класичні твори зарубіжної літератури.

Є старшокласники, на професійний вибір яких впливають герої кінофільмів, особливо серіалів, таких як «Рекс», «Бібліотекар», «Руйнівники міфів», «Фізрук», «Центральна лікарня», «Кухня». Вплив фільмів на вибір професії сучасними школярами порівняно з впливом художньої літератури значно більший, хоча до 11-х класів зменшується (учні 9-х класів – 6%, учні 10-х класів – 6%, учні 11-х класів – 3,6%).

Певний вплив на вибір професії здійснюють і засоби масової інформації, зокрема, телебачення. Так, хочуть мати професії тих, кого показують по телебаченню, 4% дев'ятикласників та 3,7% одинадцятикласників. Це такі професії, як політики, депутати, журналісти, фотомоделі.

Є незначна кількість старшокласників, на професійний вибір яких впливають інші соціальні причини, пов'язані з конкретними ситуаціями, які пережили школярі (хочу стати лікарем, тому що мої близькі хворіють (учні

9-х класів – 1,3%, учні 10-х та 11-х класів – 2%); хочу обрати професію юриста (слідчого, судді, прокурора), щоб помститися за загибель моїх близьких (учні 9-х класів – 1%, учні 10-х класів – 2,5%, учні 11-х класів – 2%); хочу стати поліцейським, юристом, щоб відчувати себе захищеним, щоб мене поважали і боялися (дев'ятикласники – 3%, десятикласники – 5 %, учні 11-х класів – 2%).

Представники професій визначають вибір лише для 3% учнів 9-х класів, 4% – учнів 10-х класів і 3,7% – для учнів 11-х класів. Однак на додаткове запитання: «Чи є у вас знайомі або родичі, які працюють за обра-

ною вами професією» 36% дев'ятикласників, 47% десятикласників та 34% одинадцятикласників відповіли «так», що скоріше за все вказує на відсутність тісного контакту з ними.

Висновок. Проведене дослідження дає змогу зробити такі висновки. Серед соціальних чинників найбільший вплив на професійне самовизначення школярів сільських шкіл здійснюють батьки, що може призвести до низького рівня відповідальності старшокласників за власне майбутнє, зокрема, за здійснення ними професійного вибору.

Вчитель залишається авторитетом для старшокласників у процесі здійснення їхнього професійного вибору на всіх етапах навчання, однак для багатьох школярів сам процес навчання ніяк не впливає на формування інтересу до професії, а інколи формує негативне ставлення, що є свідченням реального стану викладання у сільських школах, зокрема домінування традиційних підходів до навчання дітей, хоча сьогодення вимагає зміни методів викладання. Тривожним є факт нездатності значної кількості старшокласників сільських шкіл співвіднести свої бажання з можливостями.

Спостерігається значний вплив однокласників, друзів на професійне самовизначення старшокласників сільських шкіл, що є, на наш погляд, загальною віковою закономірністю.

Перспективи дослідження вбачаємо у розробленні психологічної програми щодо активізації професійного самовизначення старшокласників сільських шкіл та подолання дефіциту відповідальності за власне благополуччя.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Букреева Е.Н. Педагогическое взаимодействие школы и сельских семей в контексте перспектив их развития. Вестник Ставропольского государственного университета (Педагогические науки). 2010. № 6. С. 9–14.
2. Гуцан Л. Сучасні проблеми професійного самовизначення учнівської молоді. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (24 листопада 2011 р., м. Київ): у 2 ч. Ч. 1. / уклад.: Л.М. Капченко, С.О. Тарасюк та ін. К.: ІПК ДСЗУ, 2011. С. 40–48.
3. Климов Е.А. Психология профессионального самоопределения. Ростов-на-Дону: Феникс, 1996. 512 с.
4. Мотрук Р.В. Етнокультурні чинники професійного самовизначення особистості: автореф. дис. на здоб. наук. ступ. канд. психол. наук 19.00.07. Івано-Франківськ., 2013. 21 с.
5. Низьева Е.В. Профессиональное самоопределение старшеклассников. Сборник научных трудов

СевКавГТУ, 2008. № 6. Профильное и профессиональное самоопределение старшеклассников: теория и практика: материалы Всероссийской научно-практической конференции, 17–18 декабря 2008 года / сост. Е.Л. Руднева, О.Г. Красношлыкова. Кемерово: КРИПКиПРО, 2008. Ч. 1. 2008. 277 с.

6. Повалій Л.В. Особливості професійного самовизначення сільських дівчат-старшокласниць. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2013. № 7 (33) С. 84–92.

7. Фролова С.В. Психологические особенности профессионального самоопределения старшеклассников: дисс. ... канд. психол. наук. М: Московский психолого-социальный институт, 2009. 204 с.

8. Шмелев А.Г., Зеличенко А.И. К вопросу о классификации мотивационных факторов трудовой деятельности и профессионального выбора. URL: https://studbooks.net/720248/.../vliyanie_motivatsionnyh_faktorov_vybor_professii

УДК 159.942.2

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТА

Фурман В.В., старший викладач кафедри загальної,
вікової та педагогічної психології
Київський університет імені Бориса Грінченка

У статті розглядається теоретичне обґрунтування та емпіричне вивчення особливостей розвитку емоційного інтелекту в професійному становленні студента. Розглянуто технології розвитку емоційного інтелекту. Наведено дані впровадження технологій розвитку емоційного інтелекту в професійне становлення студента.

Ключові слова: емоційний інтелект, професіоналізація особистості, технології розвитку емоційного інтелекту.

Фурман В.В. РАЗВИТИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ СТАНОВЛЕНИИ СТУДЕНТА

В статье рассматривается теоретическое обоснование и эмпирическое изучение особенностей развития эмоционального интеллекта в профессиональном становлении студента. Рассмотрены технологии развития эмоционального интеллекта. Приведены данные внедрения технологий развития эмоционального интеллекта в профессиональное становление студента.

Ключевые слова: эмоциональный интеллект, профессионализация личности, технологии развития эмоционального интеллекта.

Furman V.V. DEVELOPMENT OF EMOTIONAL INTELLECTUAL PROFESSIONAL STUDENT STUDY

The article deals with theoretical substantiation and empirical study of the peculiarities of the development of emotional intelligence in the professional development of the student. Technologies of development of emotional intelligence are considered. The data of introduction of technologies of development of emotional intelligence in the professional formation of the student is given.

Key words: emotional intelligence, professionalization of personality, technology of development EI.

Постановка проблеми. У сучасних умовах професійного розвитку роботодавці все більше вимагають від фахівців високого рівня розвитку емоційного інтелекту (EI). Фахівці з високим рівнем емоційного інтелекту добре розуміють свої емоції, почуття інших людей, можуть ефективно керувати своєю емоційною сферою, і тому в суспільстві їхня поведінка більш адаптивна і вони легше досягають своїх цілей у взаємодії з оточуючими, в професійній та міжособистісній сферах. Саме під час навчання в університеті студент може вплинути на розвиток власної емоційної сфери, беручи

активну участь у різноманітних тренінгових програмах, обираючи дисципліни (курси за вільним вибором студента), які будуть спрямовані на розвиток EI, що у майбутньому позитивно проявиться на високому рівні професійної відповідальності, інтенсивними міжособистісними відносинами, стресостійкістю, що вимагає ефективної емоційно-вольової регуляції [7; 8]. Необхідність розвитку EI студентів зумовлена тим, що він сприяє результативності та ефективності міжособистісної взаємодії у професійній діяльності, профілактиці емоційного здоров'я майбутнього фахівця.